

**HELSINGIN SEUDUN
JOURNALISTIEN JÄSENLEHTI**

31. vuosikerta

Vastaava päätoimittaja

Marjaana Varmavuori
puh. 050 545 4130
marjaana.varmavuori@gmail.com

Tuottaja

Annamari Typpö
puh. 050 387 4005
annamari.typpo@gmail.com

Graafikko

Outi Kainiemi

Muu julkaisuryhmä

Satu Björn
Pekka Holmström
Valtteri Parikka
Hanna Raijas-Turva

Kannen kuva

Laura Vuoma

**Helsingin Seudun Journalistit
Puheenjohtaja**

Marjaana Varmavuori

HSJ:n toimisto

Kaisaniemenkatu 1 BA 7. krs.
00100 Helsinki

Toiminnanjohtaja

Johanna Sillanpää

Hallintopäällikkö

Jaana Virtanen

Ilmoitushankkija

Erkki Hirvonen
puh. +358 50 550 6172
eki.hirvonen@kolumbus.fi

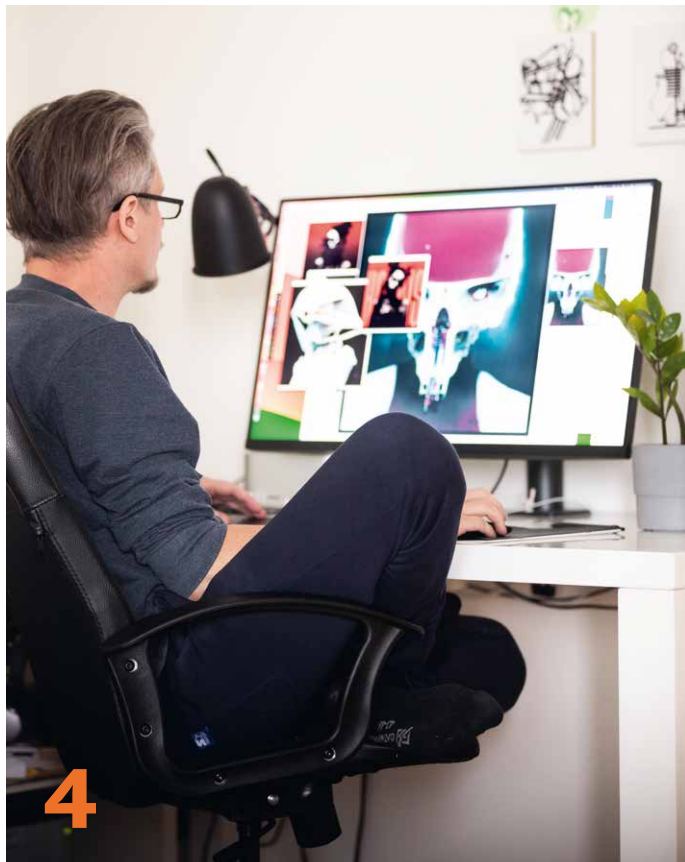
Painopaikka

Grano

ISSN-L 1455-0032

**HSJ TIEDOTTAA TILAISUUKSISTA
SÄHKÖPOSTILLA. VARMISTA,
ETTÄ MEILLÄ ON TOIMIVA
SÄHKÖPOSTIOSOITTEESI.**

PEKKA HOLMSTRÖM

**Kuvittaja Hans Eiskonen kokeili tekoälyä
ensimmäisen kerran vuonna 2022.**

- 3 PÄÄKIRJOITUS**
- 4** Pikku apulainen
- 10** Somen opit
- 15** Viimeinen sana
- 18 KOLUMNI** Niin metsä vastaa
- 20** Tietokirja vaatii ison tarinan
- 24 HELMIJUTTU** Asiallisesti asunnottomuudesta
- 30** Uuden ajan ristikko
- 31 KÄÄNNEKOHTA** Marja Honkonen unelmoi jutusta, jossa mediaomistajat avautuvat
- 32 HUOPAAJA**

Tekoäly haltuun

KUN HSJ kysyi huhtikuuisessa jäsenkyselyssä, millaisia uusia tietoja tai taitoja jäsenet tarvitsevat lähivuosina omalla alallaan, yksi aihe nousi ylitse muiden. Valtaosa kysymykseen vastanneista mainitsi tekoälyn.

Tähän tarpeeseen yhdistys vastaa parhaansa mukaan. HSJ on tänä vuonna järjestänyt jo kolme tekoälyyn liittyvää tilaisuutta. Niistä on tulossa uusintoja, ja suunnitteilla on myös uusia koulutuksia.

Moni ilmaisi kyselyssä haluavansa saada käsityksen siitä, mihin tekoäly nyt ja tulevaisuudessa taipuu. Vastauksia tähän kysymykseen löytyy tämän lehden sivulta 4. Jutussa neljä media- ja viestintäalan ammattilaista kertoo, miten tekoäly jo nyt käytetään työpaikoilla.

Tulevaisuuden osaamistarpeita koskevis- sa vastauksissa toistuivat myös lähdekritiikki ja faktantarkistuksen taidot sekä erilaisten journalististen esitystapojen kuten videoiden ja podcastien vaatima osaaminen. Myös näistä aiheista on luvassa koulutusta.

Kyselyyn vastasi 273 jäsentä. Vastaajista 91 prosenttia ilmoitti olevansa tällä hetkellä täysin tai melko tyytyväinen HSJ:hin. Teemme

siis varmasti monia asioita oikein. HSJ:n toimistolla ja hallituksessa ei kuitenkaan jäädä paistattelemaan tyytyväisyydessä, vaan käymme kyselyn tulokset tarkasti läpi ja jatkamme niiden pohjalta toiminnan kehittämistä.

Myös *Lööppi* sai kyselyssä runsaasti palautetta. Suurin osa siitä oli kiittävä. Lehteä pidetään tärkeänä osana alan ammatillista

keskustelua. Monet kehittämissuosituksista liittyivät lehden visuaalisuuteen. Toiveita tuli myös siitä, että sisällöissä näkyisivät entistä paremmin eri jäsenryhmät. Erityisesti kirjan- kustantamisesta toivottiin enemmän juttuja.

Joku kysyi suoraan, haastatellaanko *Lööppiin* ihmisiä koko maan laajuudelta.

HSJ on pääkaupunkiseudulla toimiva yhdistys, joten haastateltavat ovat pääosin Etelä-Suomesta. Otamme kuitenkin aina mielellämme vastaan vinkkejä kiinnostavista aiheista ja ihmisistä, emmekä tuijota lehteä suunnitellessa maantieteellisiä rajoja. Myös kirjoittajaksi voi tarjoutua, mielellään aiheen kera. ●

”Kirjoittajaksi voi tarjoutua, mielellään aiheen kera.”

Marjaana Varmavuori

marjaana.varmavuori@gmail.com

PIKKU APULAINEN

Tekoäly paiskii töitä jo monella työpaikalla.
Se hoitaa tylsiä rutiinihommia, hakee tietoa
ja luonnostelee tekstejä ja kuvituksia.

TEKSTI RISTO PAKARINEN **KUVAT** PEKKA HOLMSTRÖM

A nkkalinnassa keksijä Pelle Pelottomalla on apunaan valopää Pikku apulainen. Se huomauttaa Pellelle keksintöjen vaaroista ja muistuttaa häntä tehtävistä asioista. Tekoälysovellukset voivat olla toimittajille samanlainen apulainen, sanoo STT:n journalismin laadun ja kehityksen toimituspäällikkö **Janne Huuskonen**.

Esimerkiksi hän ottaa haastattelunauhojen purkamisen. On varmaankin mahdollonta löytää toimittajaa, jonka mielestä haastattelun litterointi on jutun tekemisen paras osa.

– Moni meistä tietää, miten työlästä litterointi on. Vaikka sen aikana tekeekin arvokasta ajattelutyötä, tunnin haastattelun litterointi on aika hurjaa hommaa, Huuskonen sanoo.

Onneksi nykyisin on tarjolla monenlaisia tekoälyyn perustuvia sovelluksia, jotka litteroivat nauhat automaattisesti, monella kielellä. Myös STT käyttää niitä.

– Kaikissa meidän tekoälykokeiluissamme – ja kaikki on vielä kokeilua – taustalla ovat aina eettiset periaatteemme, joihin kuuluu, että tekoäly ei tee STT:n tiedonhankintaa. Jos haastattelun raakalitteroinnin tekee tekoäly, toimitajan pitää vielä aina kuunnella lainattu sitaatti itse.

Huuskonen lisää, että STT:n viestintäpalveluiden puolella – ”välissä on iso palomuuuri toimitukseen” – STT:n tiedotepalvelun asiakkaat voivat kokeilla tekoälyn avulla tiedotteiden avainsanoittamista ja otsikoiden ehdottamista.

Otsikointia on testattu myös *Tekniikan Maailmassa*, kertoo päätoimittaja **Sami Rainisto**.

HUSin viestintäasiantuntija
Vilhelmiina Wahlman käyttää
tekoälyä työssään joka päivä.

– Olemme tehneet myös itsellemme oman leikillisen kokeilun, jossa ChatGPT kirjoittaa tekstin perusteella vihaisia lukijapalautteita. Aika hyvin se osaa löytää asioita, joihin lukijat tarttuisivat, Rainisto sanoo.

– Se vaatii vähän paksumpaa nahkaa, mutta olemme huomanneet, että on avuksi, jos saa etukäteen vihaista palautetta. Ja toki tekoälyltä voi pyytää kehuja, hän sanoo ja nauraa.

Tuhansia kuvia tekoälyllä

Kuvittaja **Hans Eiskonen** on heittäytynyt tekoälyn maailmaan antaumuksella.

– Varmaan 2022 tein ensimmäisen kerran jotain tekoälyn avulla. Sitten ilmoittauduin Midjourneyn betatestaajaksi, hän kertoo.

Midjourney on amerikkalainen, tekoälypohjainen kuvagenerointimalli, joka tekee kuvia käyttäjän antaman lähtökomennon perusteella.

– Tekoäly oli juuri tullut omaan näköpiiriini, ja olin yksinkertaisesti utelias näkemään, mitä sillä saa aikaan. Nyt olen generoinut tuhansia kuvia tekoälyn avulla, pitkälti omien mielenkiinnon kohteitteni, kuten scifin ja pelien kautta. Halusin nähdä, pystyykö se kuvittamaan minun tarinaraakileeni, Eiskonen kertoo.

Hän on myös leikitellyt kuvituksen eri tyyllilajeilla ja sekoittanut omaa piirrosjälkeään tekoälyn tuottamaan kuvitukseen.

– Olen antanut tekoälyn sekoittaa töitä omista sivutyökansioistani. Se tekee nopeasti abstrakteja juttuja, kuin avulias työkaveri. Niistä pääsee sitten eteenpäin, ikään kuin tavanomaista ajattelua murtavien onnekkaiden sattumien myötä.

Vaikka Eiskonen onkin tehnyt tekoälyllä asiakkaille saakka menneitä kuvituksia, useimmiten hän kuitenkin viimeistelee ne vielä omin käsin.

– Tekoälyn jälki on helposti tunnistettavaa. Se on vähän kuin aikoinaan Photoshopin valmiit filtrit. *Yliopisto*-lehteen tekemääni kuvitukseen lisättiin tosin huomautus, että ”kuvittaja on käyttänyt työssä taustoituksessa tekoälyä”. Olisi kiva, että tekoäly

oppisi tuntemaan omat mielilymykset, assistenttimaisesti, mutta sitten työntäisi minut hieman niiden ulkopuolelle.

Ei enää tyhjän paperin syndroomaa

HUSin viestintäasiantuntija **Vilhelmiina Wahlman** sanoo käyttävänsä tekoälyä joka päivä Microsoftin Copilotin kautta.

– Käytän pääasiassa generatiivista AI-puolta eritavoin, mutta koska pääosa työstäni on kirjoittamista, käytän tekoälyä eniten tyhjän paperin syndroomaan. Niin, sitä ei enää ole, Wahlman sanoo.

Tekoäly voi esimerkiksi elävöittää Wahlmanin ensimmäistä tekstiversiota, niin että hän voi sitten jatkaa tekstin hiomista.

– Siitä pääsen muokkaamaan, enkä jää jumiin. Ot-sikoissa ja väliotsikoissa se auttaa aika hyvin. Myös sometekstejä sillä on kätevä tehdä. Copilot osaa hakea jo valmiin verkkoartikkelin ja versioda siitä kanaan sopivan tekstin.

Wahlman on myös mukana vuoden kestävässä, markkinointiviestintätoimisto LM Somecon ”Tekoälyn hermolla” -koulutuksessa ja tuo samalla osaamistaan muiden HUSin viestijöiden käyttöön ja tiedoksi.

– Olen yrittänyt painottaa muille, että tekoäly ei tee valmista, mutta että se on hyvä sparraaja esimerkiksi viestintäsuunnitelmien tekemisessä tai kehityskeskusteluissa. Toisaalta siitä on apua bulkkitehtävissä kuten tiedon järjestelyssä. Se pystyy hyvin seuraamaan ja jäsentämään OneNotessa tekemiäni muistiinpanoja, vaikka käytän joskus ihan omia lyhenteitä, Wahlman kertoo.

– Etäkoukuksissa, joista yhteenveto jää helposti lähettämättä tai se kestää kauan, tekoäly tekee ja lähettää ne heti. Se voi myös tallentaa puhetta tekstitiedostoksi reaaliajassa.

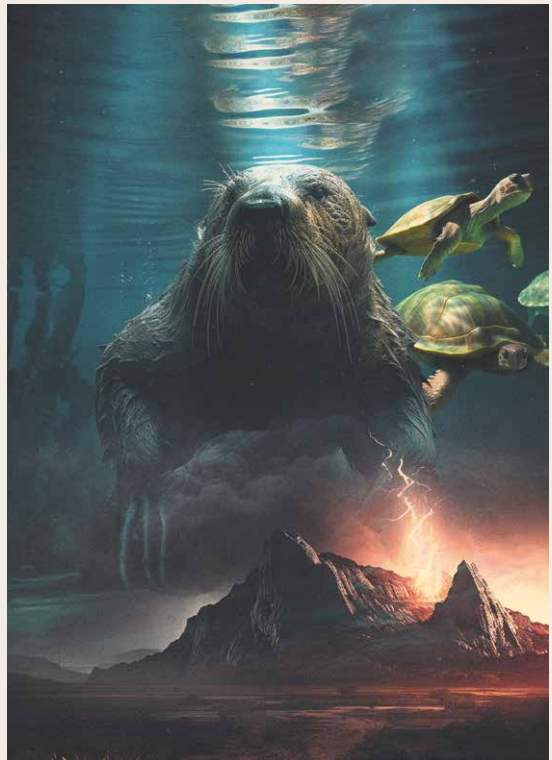
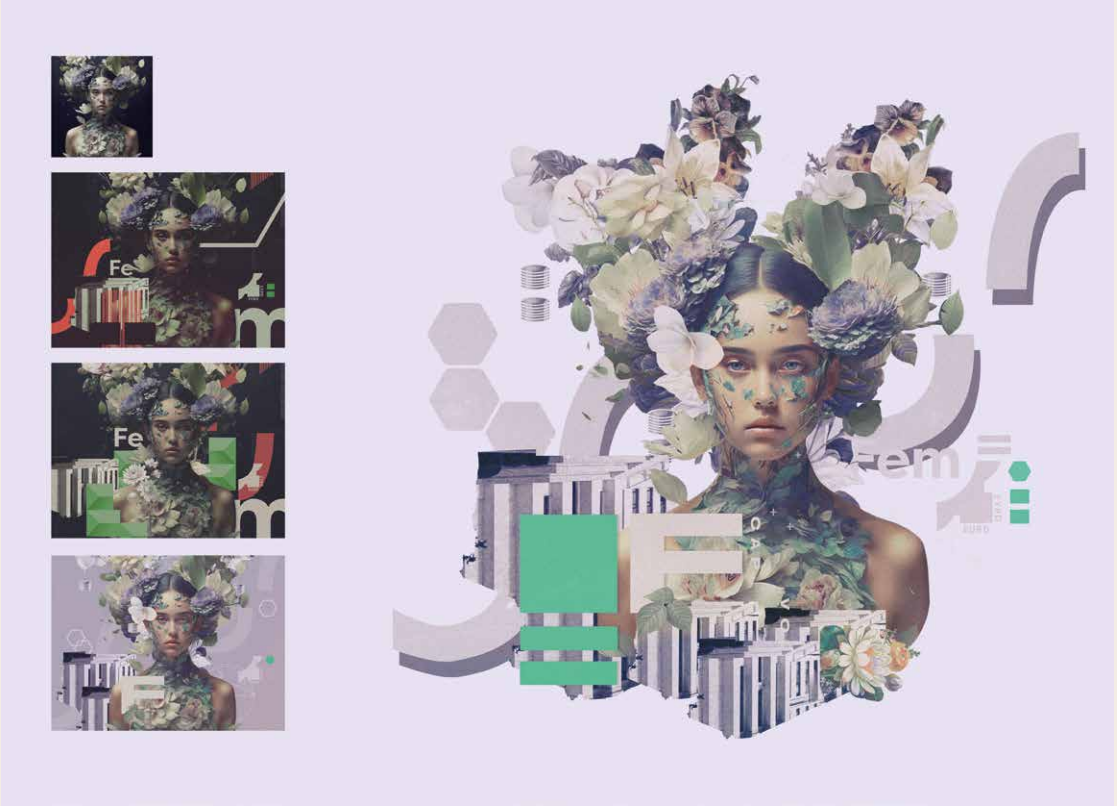
Uutistoimistot tekoäly-yhteistyössä

Tekoäly siis tosiaan on kuin Pelle Pelottoman Pikkuapulainen. Toki kehitystä tapahtuu jatkuvasti, myös journalismin osalta. Esimerkiksi STT on mukana Trusted Newshub -hankkeessa, jossa useiden erimaiden kansalliset uutistoimistot yhteistyössä kehittävät tekoälyhankkeitaan. Osana tätä hanketta eri toimistot saavat käyttöönsä yhteisen kielimallin ja oman kansallisen kielimallin tekoälyn pohjaksi.

– Tähän saakka markkinoilla olleet isot kielimallit eivät oikein sovi journalistille, koska ne hallusinoivat ja ovat epäluotettavia. Niinpä meillä niiden käyttö on jäänyt kokeilun ja leikin asteelle, Huuskonen kertoo.

– Mutta monikansallisen hankkeen ansiosta mekin saamme oman kielimallin, mikä on loistava asia,

**TEKOÄLY EI
TEE VALMISTA,
MUTTA
SE ON HYVÄ
SPARRAJA.**

Kuvittaja Hans Eiskonen on generoinut tekoälyn avulla tuhansia kuvia.

koska näin pienen kielialueen kehitysresurssit eivät muuten riittäisi.

Kielimallin laatu pohjautuu raaka-aineen laatuun, ja kun STT saa oman suomenkielisen kielimallin, tekoöllylle voidaan antaa uusia tehtäviä.

– Hyvää dataa olisi hyvä olla pohjana ainakin 100 000 artikkelia, mielellään enemmänkin. Toisinaan sitä rakennetaan kerros kerrokselta, kuin lumipalloa, mutta meillä data on hyvässä järjestyksessä ja artikkeleissa on paljon metatietoa – liittyy vaaleihin, EU:hun ja niin edelleen – jota voimme hyödyntää.

Ja sitten:

– Kun kielimallin pohjalla on oma arkistomme, ehkä voimme käyttää tekoölyä myös tiedonhankintaan. Se voisi esimerkiksi tehdä aikajanan vaikkapa **Sanna Marinin** urasta. Ja siihen voisi luottaa, koska pohjana on meidän oma aineistomme, kuratoitu data, joka on arvioitu ajankohtaiseksi, oikeaksi, mielenkiintoiseksi ja kieli hyväksi. Tottahan toki ihmisen pitäisi sekin raakile tarkistaa ja toimittaa, Huuskonen sanoo.

Tekoöly päivystää uutisaiheita

Samassa yhteishankkeessa on kehitetty myös työkalu, joka selaa noin viidentoista uutistoimiston feedejä reaaliajassa.

– Siinä on edistyneitä käännös- ja hakuominaisuuksia, joiden ansiosta voimme seurata meitä kiinnostavia aiheita. Mukana ovat kaikkien uutistoimistojen syötteet reaaliaikaisesti, arkisto, käännös ja haku, Huuskonen kertoo.

– Lisäksi tekoöly hälyttää, kun tulee tietyt meidän parametrimme täyttävät uutiset tai jos esimerkiksi useampi uutistoimisto alkaa kirjoittaa samaan aikaan vaikkapa samasta Brysselin metroasemasta.

Trusted Newshubin tekoöly ei käännä artikkeleita julkaistavaksi STT:llä, mutta se nostaa esiin uutisia, joihin Suomessa kenties kannattaa reagoida.

Kun STT on saanut uutisen kirjoitettua, tekoöly lukee sen, ainakin Bauer Median radiokanavilla. Huuskonen painottaa, että tekoölyn rooli uutisten lukemisessa jää juuri siihen, pelkkään lukemiseen, sillä ihminen valikoi uutisen ja kirjoittaa sen. Radion toimituksessakin vielä ihminen valitsee sopivat uutiset heidän lähetykseensä.

– Meillä se vaikuttaa niin, että kirjoitamme mahdollisimman hyviä radiosähkeitä. Koneääni on ihmisen kaltainen siinä, että se soljuu hyvin, kun on soljuvaa tekstiä, mutta kompastelee, jos tekstikin kompuroi.

Huuskonen sanoo, että toimittajat ovat kiinnostuneita tekoölyn mahdollisuuksista, eikä sen uskota – ainakaan vielä – vievän työpaikkoja.

– Koneet eivät oikein pysy ajan tasalla journalismis-

STT on mukana Trusted Newshub -hankkeessa, jossa useiden eri maiden kansalliset uutistoimistot kehittävät yhdessä tekoölyhankkeita, kertoo STT:n journalismin laadun ja kehityksen toimituspäällikkö Janne Huuskonen.

KONEET EIVÄT OIKEIN PYSY AJAN TASALLA JOURNALISMISSA.

sa. Uskon, että meidän aamupalaverimme on tekoölyä paremmin ajan tasalla sen päivän uutisaiheista ja varmaankin peittoaa konemallit vielä pitkään, hän sanoo.

– Uutinenhan on jotain, jota ei osata odottaa, ja luulen, että tilastolliseen mallinnukseen perustuvat sovellukset eivät välttämättä osaa niitä ennakoita. Toisaalta toimittajan työssä usein etsitään asioita, joita ei haluta julki, se on ihmisten välistä vuorovaiikutusta ja tiedon hankintaa ja oikeaan aikaan oikealle taholle esitettyjä kysymyksiä. Siinä ihminen on edelleen Pelle Peloton ja tekoöly Pikku apulainen. En ole journalismista huolissani. ●

Tuumasta toimeen: Tekniikan Maailman uusi älykäs avustaja*

myös Tekniikan Maailman toimituksessa innostuttiin ChatGPT:stä. Päätoimittaja **Sami Rainisto** tuumaili – kyllä – että olisi mukavaa tarjota lukijoille palvelu, joka olisi kuin ChatGPT, mutta joka hakisi vastauksensa *Tekniikan Maailman* aineistosta.

– Meidän arkistoissamme on paljon ainutlaatuista sisältöä. Nyt lukijat voivat kysyä Tuumalta kysymyksiä, ja se hakee vastauksensa meidän arkistostamme ja tarjoilee sen suomeksi, Rainisto kertoo.

– Kiteytettyä Tuuma on ChatGPT *Tekniikan Maailman* sisällölle.

Sen lisäksi Tuuma myös tarjoilee lukijalle linkit lähteisiin, jotta lukija tietää, mistä tieto tulee, ja voi lukea aiheesta lisää.

Rainiston ”olisipa kiva” -ajatuksesta oli vielä matkaa toteutukseen. Hän sanoo olleensa varma, että koko juttu jäisi idean tasolle.

– Onneksi meillä on taitava kehityspäällikömmä **Heikki Manninen**, jolla on vahva ohjelmistokehityksen tausta. Hän teki jo parissa viikossa ensimmäisen demoversion.

Omaa kielimallia *TM*:llä ei ole, vaan Tuuma käyttää moottorinaan OpenAI:n kielimallia, josta *Tekniikan Maailma* maksaa lisenssimaksun.

Entiseen hakuun verrattuna Tuuma osaa tulkitta kysymyksen ja hakea siihen vastauksen sen sijaan, että vastauksena olisi pelkkä linkki, josta vastaus kenties löytyisi. Se hakee vastaukset useasta eri artikkelista, ja joskus linkkilista saattaa viitata viiteenkin eri artikkeliin, joista Tuuma hakee järkevimmän vastauksen.

Toinen syy Tuuman kehitykseen oli nostaa esiin *Tekniikan Maailman* vanhoja artikkeleita.

Mutta ei liian vanhoja.

– Tällä hetkellä siinä on 20 000 uusinta artikkeliamme, koska jos otamme koko 70 vuoden arkistomme, sen hakemat tiedot eivät enää ole ajankohtaisia. Jos pyytää tietoja Alzheimerin taudista, ei ole varmaa, hakeeko se 1950-luvun lehdistä vai onko kyseessä viime vuosien tutkimustieto.

Tekoälyn valjastaminen lukijoiden palveluun

sopii Rainiston mukaan mainiosti lehden profiiliin, eikä ainoastaan tekniikan vuoksi.

– *TM* on ollut ”propellipäälehti”, joka tekee kaikenlaista vähän puolihullua juttua, ja tämä on tavallaan jatkoa sille perinteelle. Ja mikä tärkeintä, lukijoiden palaute on ollut kannustavaa.

Tuumaa tietenkin kehitetään jatkuvasti. Alkuperäiseen versioon on jo lisätty ominaisuus, jossa Tuuma ehdottaa kahta jatkokysymystä, joita klikkaamalla pääsee eteenpäin ja taas uusiin vaihtoehtoihin.

– Sillä tavalla voi päästä kaikenlaisiin kaninkoloihin, ja samalla se madaltaa kynnyksiä kokeilla Tuumaa. Jos ei itse keksi kysymystä, Tuuma ohjaa vähän eteenpäin.

Seuraavaksi Rainisto haluaisi tuoda Tuuman lehden verkkotaitossa lähemmäs artikkeleita, että lukija voisi artikkeleita lukiessaan kysyä Tuumalta lisätietoja, kun kysymys juolahtaa mieleen.

– Ajatuksena on, että keskustelu median kanssa muuttuisi kaksisuuntaiseksi. Aikaisemmin on tietenkin voinut laittaa kyselyn toimittajalle, joka vastaa, jos vastaa, monen päivän päästä. Tuuma mahdollistaa sen saman tien saapuvan vastauksen. Tuuman kanssa voi keskustella kaksisuuntaisesti ja reaaliaikaisesti.

Kokemukset Tuumasta ovat niin hyvät, että Rainisto on pohtinut tekoälyn tuomista myös sisarlehtiin, kuten *TM Rakennusmaailmaan* tai saman konsernin *Vene*-lehteen.

– Olemme kokeilleet sitä *Suomen Kuva-lehdenkin* sisältöjen kanssa, mutta ongelmana on, että se on yleislehti, ja Tuumahan ei erota, onko kyseessä artikkeli vai pakina. Jos se tarjoaa pakinoitsijan juttuja tosina, vastauksista voi tulla kummallisia, Rainisto sanoo.

– Tuuma on yllättävän hyvä. Jos olemme kirjoittaneet aiheesta, se löytää vastauksen aika hyvällä tarkkuudella. Eikä se edes hallusinoi. Ainakaan paljon. ●

* *Tekoälyn avulla tehty otsikko.*

ChatGPT:n versio: ”Tuumasta totta:

Tekniikan Maailman uusi älykäs avustaja”

SOMEN OPIT

Lööppi kysyi kolmelta
sosiaalisen median tekijältä,
mitä journalistit voisivat ottaa
somen tekemisestä opikseen.

TEKSTI VIRPI SALMI **KUVAT** LAURA VUOMA

Rami Kurimo tekee Puheenaihe-podcastia Youtubeen ja podcast-alustoille.

Puheenaihe on nimi, jota voisi kuvailla riisutuksi. Sellainen on myös Kurimon ja kollegansa

Leevi Leivon kuusi vuotta vanha podcast. Siinä keskustellaan asiantuntijavieraiden kanssa teemoista, jotka kiinnostavat jompaakumpaa juontajaa.

– Olemme karsineet kaiken turhan höpinän ja löpinän, Kurimo sanoo.

Tekemisen tapa liippaa läheltä perinteisiä journalistisia keskusteluohjelmia. Youtube-videoissa ei tapahdu mitään. Niissä on vain juontaja ja vieras. Jaksot kestävät tyyppillisesti vähintään tunnin, mutta usein reippaasti pidempään. Uusia jaksoja ilmestyy tällä hetkellä useita kertoja viikossa.

Aluksi Kurimo haluaa määritellä termejä.

– Mikä on toimittaja ja mikä on perinteinen media. Niitä voi määritellä eri tavoin.

Hän on lääketieteen opinnot keskeyttänyt yrittäjä eikä pidä itseään toimittajana.

Perinteiseksi tai valtavirtamediaksi hän määrittelee printin, television, radion ja näiden verkotoiminnan ja kutsuu niitä englanninkielisellä termillä *legacy media*. Sillä usein korostetaan, että kyseisen median aika on ohi.

Sitä mieltä on Kurimokin, vaikka huomauttaa moneen otteeseen ”vähän liioittelevansa”.

Hänen mukaansa vanhalta medialta puuttuvat kunnolliset bisnesmallit, kuten se, miten podcasteilla voi tienata. Mediatilat tekevät podcasteja, mutta

Kurimon mielestä tavalla, jolla ne ovat ”ylimääräistä sisältöä, joka ei tuota mitään”. Hänen mielestään on selvä asia, ettei perinteinen media ”pysty voittamaan disruption aiheuttamassa uudentyypisessä markkinassa”.

Toistaiseksi Kurimokaan ei ole saanut podcastiaan tuottamaan. Kahden hengen yrityksen Puhe-media Oy:n liikevaihto vuonna 2022 oli 50 000 euroa ja tappiota tuli 11 000 euroa. Kurimon mukaan viime vuonna osakeyhtiö teki voitollisen tuloksen.

– Ei tämä muutos ole Puhe-mediaa kiinni, se tulee tapahtumaan joka tapauksessa. Yksittäisten journalistien on kuitenkin mahdollista miettiä, millaista uraa he päättävät rakentaa.

Hänen ensimmäinen vinkkinsä on, että toimittajien kannattaa seurata tarkasti amerikkalaista mediaa. Sitähän toki suomalaisissa mediataloissa on tehty vuosikymmeniä.

– Se, mitä mediassa tapahtuu Jenkeissä, tulee tapahtumaan Suomessakin pienellä viiveellä. Minulla on siitä henkilökohtainen vahva intuitio.

Vähemmän näkökulmia

Vaikka Puheenaihetta voisi kuvailla myös hyvin lähellä journalismia olevaksi tuotteeksi, Kurimo ajattelee, että heidän ”ohjailunsa” sisällön suhteen on vähäisempää.

Hänen mielestään perinteisessä journalismissa tuputetaan liikaa näkökulmia.

– Tosi usein jutuissa on tietty kulma, joka halutaan nostaa esiin. Olen todella allerginen sille, että toimittaja yrittää saada minut ajattelemaan jollakin tietyllä tavalla. Intuitioni sanoo, että monet

ovat sille allergisia. Johdattelu myös näkyy läpi enemmän kuin toimittajat itse hahmottavat.

Puheenaihe yrittää vältellä tätä sillä, etteivät tekijät suunnittele jaksoja etukäteen.

– Ne ovat aitoja keskustelujia, raakoja ja filtteröimättömiä.

Kurimon mielestä on etu, ettei heistä kumpikaan ole ”käynyt perinteisen median mankelia”. Itse hän toimii intuitionsa ja omien kiinnostustensa pohjalta.

– Koulutus voi johtaa laumajatteluun ja toimintatapoihin.

Ihan toivottomalta ei vanhaan mediaan kasvaneen toimittajan tulevaisuus välttämättä Kurimon mielestä näytä. Hän kehottaa laatimaan itselleen ”pelastautumisstrategian”.

– Yksi esimerkki on **Ivan Puopolo**. Hän vetää tv:n puolella journalistista linjaa ja tuo omilla kanavillaan esiin kärkkäitä mielipiteitään.

Rahallisesti se näyttää kannattavalta. Puopolon osakeyhtiön Enavo Oy:n liikevaihto on kahtena edellisenä vuonna ollut reilusti yli 200 000 euroa ja liikevoittoprosentti yli 65.

Kurimo on innostunut **Clayton Christensenin** *The Innovators Dilemma* -kirjasta (1997), joka kertoo kansitekstiensä mukaan siitä, kuinka suuret yhtiöt voivat epäonnistua, vaikka tekevät kaiken ”oikein”.

Mediaa siinä koskettaa Kurimon mukaan etenkin se, kuinka uuteen tekemiseen ei haluta investoida, koska se ”kannibalisoit” olemassa olevaa bisnestä.

– Kehotan kaikkia toimittajia lukemaan sen. Se voi innostaa löytämään bisnesmallin, jossa yhdistyvät laadukas journalistinen sisältö ja kaupallisuus.

”OLEN ALLERGINEN SILLE, ETTÄ TOIMITTAJA YRITTÄÄ SAADA MINUT AJATTELEMAAN TIETYLLÄ TAVALLA.”

Somessa kannattaa käyttää huumoria, sanoo Irene Naakka.

Irene Naakka tekee Instagram- ja Tiktok-sisältöjä sekä podcasteja, muun muassa Kroonisesti ärhäkkää ja Naakkavaltaa. Hän on myös kirjoittanut blogia, julkaissut kaksi kirjaa ja tehnyt toimittajan töitä sekä Ilta-lehdessä että freelancerina.

Irene Naakka vastaa puhelimeen aamupäivällä kesken työtehtävien: hän on juuri maskeeraamassa itseään karhun raatelemaksi. Se liittyy feministiseen meemiin, joka on pyörinyt edellisinä päivinä Instagramissa ja Tiktokissa: kumman tapaisit mieluummin yksin metsässä, miehen vai karhun. Naakka ottaa osaa keskusteluun sketsillään, jossa hän itse esiintyy.

– Sosiaalisessa mediassa suosituimpia ovat he, jotka antavat

jotain itsestään. Jotta toimittaja on kiinnostava, on oltava jollakin tavalla esillä omalla persoonallaan, Naakka sanoo.

Sitä voi kutsua henkilöbrändiksi, mutta toisaalta on jo itsestään selvä asia, että median tekijällä on oltava näkyvillä nimi ja kasvot.

Naakka tietää, että naamansa ja äänensä esittelemisen videolla voi olla aluksi ainakin kirjoittavalle toimittajalle vaikeaa. Niin se oli hänelle itselleenkin.

– Olen itsekkin vastustanut aluksi kaikkea. Miksi kaiken pitää olla videota? En tykännyt niistä yhtään enkä halunnut puhua niillä. Instagram-stooreissani oli pitkään pelkkää tekstiä ja ehkä kuva naamastani siellä taustalla.

Mutta kun Naakka alkoi puhua itse stooreissa niitä samoja asioita, joita oli aiemmin kirjoittanut, niitä alkoivat katsoa huomatta-

vasti useammat silmät. Parhaimmillaan Naakan stoorit saavat yli satatuhatta näyttöä, Tiktokissa hänen katsotuin videonsa on saanut puoli miljoonaa näyttöä. Se on sketsi 90-luvun vanhemmista.

Huumorin käyttäminen onkin Naakan toinen vinkki. Jos toimitajat voivattelevatkin, ettei huumoria osata enää lukea perinteisestä mediasta, somessa se vetää.

Erikoisosaamisena tieto

Kaikkea omaa elämäänsä ei tarvitse levitellä, ja työminälleen voi tehdä myös oman somen, Naakka sanoo. Hän kehuu esimerkiksi **Vera Miettisen** Rikostoimittaja Miettinen -tiliä sekä muoti- ja kauneustoimittaja **Kaisa Virtasen** Kaisan mukana -tiliä Tiktokissa. Niissä on hänen mielestään esimerkiksi keskittytty ja erikoistuttu omiin osaamisalueisiin.

– Tiktok nyt on vain sellainen asia, että se on otettava haltuun. Siellä kaikki nuoret ovat. Jos nyt olisin yhä toimittajana *Ilta-lehdessä*, en varmaan muuta tekisikään kuin selaisin Tiktokia. Saan melkein kaikki ideani somesta.

Naakan mukaan toimittajien erikoisosaaminen on nimenomaan tieto ja sen käsitteleminen. Siksi terveystoimittaja voi helposti olla kiinnostavampi ja parempi seurattava kuin aiheen suora asiantuntija. Toimittaja osaa esitellä tiedon kiinnostavammin. Ja toimittajalla on myös taito kaivaa esiin tietoa ihan eri tavalla kuin somen lukuisilla innostuneilla amatööreillä.

Toimittajataustaisena Naakka ei koe, että hänelle itselleen maksettujen yhteistöiden ja muun sisällön erottelu olisi hankalaa tai epäselvää. Monen muun somevaikuttajan tavoin hänen mielestään isompi ongelma ovat urheilijat ja muut julkkikset, jotka eivät varsinaisesti ole sisällöntekijöitä ammatiltaan. He eivät

”TOTTA KAI JAAT OMIA JUTTUJASI SOMESSA!”

aina osaa tai välitit erotella mainoksia ja muuta sisältöä.

– Mutta kyllä nykyaika on uhka journalismille. En tiedä, mitä siitä kouluissa opetetaan, mutta vaikuttaa siltä, että journalismin käsite ja toimintatavat ovat ihmisille hyvin hämmäisiä.

Sen sijaan, että päätoimittajat keskustelisivat paneeleissa sananvapaudesta, Naakka kaipaisi Tiktokiin hyvin tehtyjä, nuoriin vetoavia videoita siitä, mitä journalismi on ja miten se toimii.

– Siinä olisi jollekin karismaattiselle toimittajalle hyvä idea.

Tiia Rantanen tekee Instagram- ja Tiktok-sisältöjä ja podcasteja, muun muassa Kaverin puolesta kyselyn -podia ja Mysteeri-podcastia. Hän on kirjoittanut blogia, julkaissut kaksi kirjaa ja tehnyt freetoimittajan töitä.

Jos Tiia Rantanen saisi valita, hän tekisi työnsä podcasteja.

– Se on minun intohimomediaani. Olosuhteiden pakosta olen kuitenkin tällä hetkellä eniten vaikuttaja, vaikka suhtaudun titteliin ristiriitaisesti.

Podcasteille on vaikea löytää tilaajaa eli maksajaa, ja somesisällötöitä ja kaupallisia kampanjoita voi tehdä myös, kun on vauvan kanssa kotona, kuten Rantanen tällä hetkellä.

Rantanen on valmistunut toimittajaksi Haaga-Heliasta. Hän aloitti opiskeluaikana blogin harjoittelakseen kirjoittamista. Siitä tuli suosittu, ja nyt Rantaselle ”maksetaan siitä, että saan tehdä hassuja sketsejä”.

– Työ ruokkii luovuuttani. Kun saan eteeni jonkin tuotteen, saan heti hyviä ideoita sen mainokseen.

Oma ääni kuuluu toimittajan henkilöbrändiin yhtä oleellisesti kuin nimi ja naamakin, Tiia Rantanen sanoo.

Hän on huomannut, että toimittajia vaivaa yhä omien juttujen jakaminen ja mainostaminen somessa.

– Siitä pitää kyllä viimeistään nyt päästä eroon. Totta kai jaat omia juttujasi somessa! Pitää olla ylpeä omista tekemisistään.

Tai ei ihan kaikista tekeleistään tarvitse olla ylpeä, Rantanen vitsailee, mutta pääasiassa kyllä. Toimittajan kannattaa käyttää somea ainakin jonkinlaisena omana cv:nään. Sosiaalisen median tekeminen voi auttaa myös töiden saamisessa. Ainakin välillisesti. Ja sieltä saa paljon juttuideoita.

– Juttuideoitaan voi myös testata somessa, ja siellä voi vahvistaa omaa ääntään.

Oma ääni kuuluu toimittajan henkilöbrändiin yhtä oleellisesti kuin nimi ja naamakin.

Rantasella on siitä omaa kokemusta. Kun hän opiskeluaikana pääsi hauskojen blogijuttujensa ansiosta harjoitteluun *Trendiin*,

hän yritti ”kuulostaa siltä, miltä toimittajat kuulostavat”.

– Sitten minulle sanottiin, että ei kun tee niitä hauskoja juttujasi.

Ei se määrä vaan se vuorovaikutus

Rantasen mielestä seuraajien määrä ei ole niinkään tärkeä kuin heidän kanssaan syntyvä vuorovaikutus. Se lähtee lentoon, kun seuraajat saavat jutusta kiinni ja lähtevät jatkamaan sitä omilla ajatuksillaan.

– Kun yleisö hokaa sen sisällön, lähtee liekittämään sitä ja tulee hyviä kommentteja, jotka parantavat omaa, alkuperäistä juttua. Ah, se on niin parasta!

Perinteinen media ei osaa Rantasen mielestä ihan hyödyntää tätä mahdollisuutta. On vain sekalaisia kommenttipalstoja, joita lähinnä moderoidaan törkeyksien välttämiseksi.

Vaikutajat sen sijaan usein valjastavat öyhöttäjätkin omaksi sisällökseen ja tuovat kommentit esiin – kommentoitaviksi.

Rantanen seuraa tiliensä analytiikkaa tarkasti ja sanoo joskus mieltävänsä sitä liikaakin. Seuraajien vaihtelu on suurta: niitä siis sekä lähtee pois että tulee lisää.

– En tiedä, mitä sille voisi tehdä. Haluan naurattaa, mutta ymmärrän kyllä, etten ole kaikkien mielestä hauska.

Yksittäisen toimittajan ei pitäisi kuitenkaan Rantasen mielestä ryhtyä liikaa mieltämään sitä, miten yleisöä voi tai pitää miellyttää. Enemmän kannattaa keskittyä siihen, mitä itse osaa ja haluaa tehdä, ja vahvistaa sitä somessa.

– Sosiaalinen media tekee asioista henkilökohtaisempia. Kaikki haluavat, että asia koskettaa jollakin tavalla itseä. ●

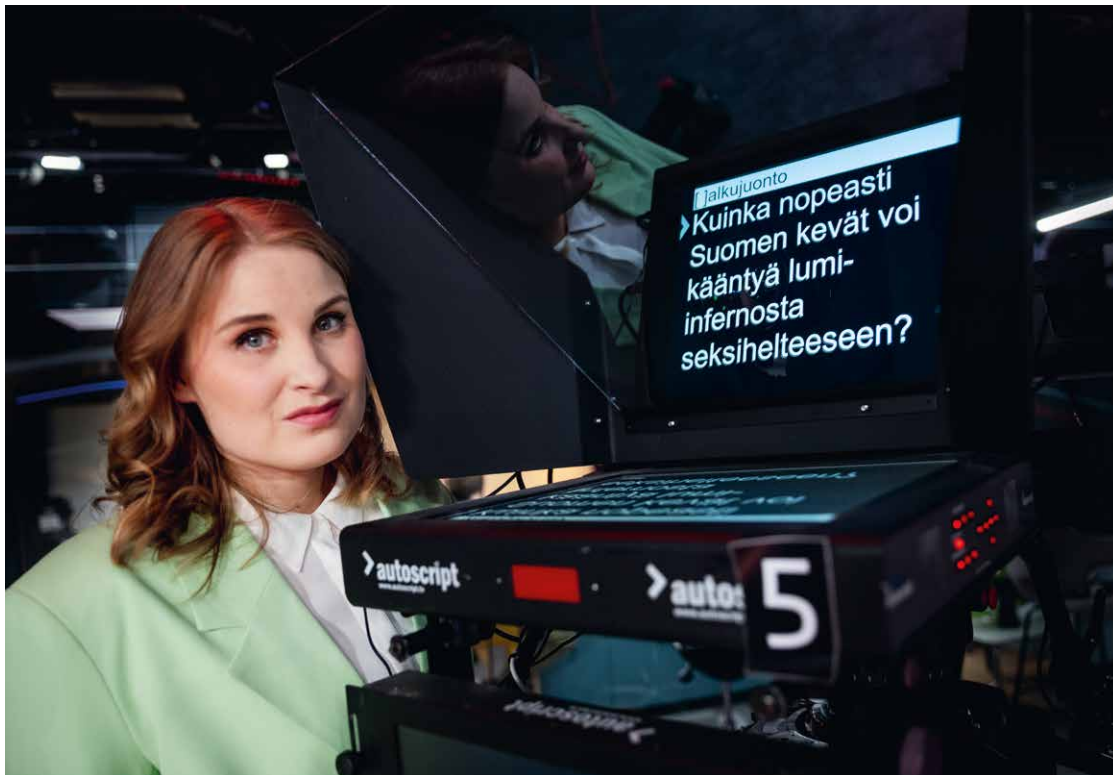

Rosa Kettumäen mukaan hyvä, suurelle yleisölle tehty mediakriittinen ohjelma on kuin hyvä lastenelokuva: ohjelman päätaso on lapsille eli isolle yleisölle, mutta mukana pitää olla myös tasoja vanhemmille – eli ammattitoimittajille.

VIIMEINEN SANA

Ylen mediakriittisen ohjelman lähetyspaikkaa kiitettiin, mutta juuri se oli ohjelman tekemisessä vaikeinta, kertoo Viimeistä sanaa juontanut Rosa Kettumäki.

TEKSTI TUUKKA TUOMASJUKKA KUVAT PEKKA HOLMSTRÖM

Viimeisen sanan jaksoilla on Rosa Kettumäen mukaan ollut noin 200 000–300 000 katsojaa. Ylen ajankohtaistoitumisen päällikkö Reeta Kivihalme luonnehti Helsingin Sanomille yleisöjoukkoa pieneksi ja erikoistuneeksi.

Ylen TV1 -kanavan ajankohtaisohjelma Viimeinen sana on lopetettu”, kirjoitti *Helsingin Sanomat* toukokuun alussa, kun ohjelman päättymisestä kerrottiin sen viimeisessä jaksossa. Myös *Iltalehti* uutisoi ohjelman päättymisestä.

Muutamaa viikkoa aiemmin **Rosa Kettumäki**, ohjelman juontaja, oli kiemurrellut helsinkiläisessä Rytmi-baarissa, kun hän antoi *Lööpille* haastattelua *Viimeisen sanan* tekemisestä. Kettumäki tiesi jo ohjelman lakkauttamisesta, mutta ei voinut vielä kertoa siitä.

Kun Viimeinen sana vuonna 2022 siirtyi lauantaina lähetettävästä 15 minuutin aamuohjelmasta perjantai-iltaan ja puolen tunnin mittaan, Yle sai kiitosta siitä, että mediakritiikki palasi näkyvälle paikalle – samalle, jolla Pressiklubia esitettiin.

Kettumäen mukaan ohjelman tekemisessä vaikeinta oli juuri sen ohjelmapaikka. Lähetysajankohda rajoitti sitä, millaista mediakritiikkiä ohjelmassa pystyi tekemään.

Esimerkiksi viime syksynä hän teki mainosmyynnin ja journalististen valintojen suhdetta käsittelevän

jakson, jossa korostui paikallismedia. Teema on Kettumäen mielestä hyvin tärkeä, mutta katselumäärät jäivät mataliksi.

– Jos yleisö ei halua katsoa sellaista ohjelmaa juuri siihen ajankohtaan, niin sitä ei kannata tehdä tuolle ohjelmapaikalle.

Loppuvaiheessa Viimeinen sana keskittyikin arvioimaan, miten suomalainen media oli onnistunut ajankohtaisten uutisaiheiden käsittelemisessä. Viimeisissä jaksoissaan ohjelma käsitteli muun muassa kansanedustaja **Timo Vornasen** ammuskelua, Venäjä-uutisointia ja politiikan journalismin sanavalintoja.

Suurin haaste oli ajan puute

Viimeisellä sanalla oli näkyvä lähetyspaikka ja myös jonkinlaista symboliarvoa, mutta itse ohjelmaa tehtiin pienillä resursseilla.

Kettumäki teki jaksot suurimmaksi osaksi kahdestaan tuottajan kanssa. Lisäksi dramaturgi teki töitä ohjelman parissa muutaman tunnin viikossa, ja kirjoittava toimittaja teki verkkojutun lähetyksen jälkeen.

Alkuun Kettumäki teki ohjelmaa vuoroviikoin

MONET TUTKIJAT PELKÄÄVÄT TOIMITTAJIEN KRITISOIMISTA JULKISESTI.

toimittaja **Olli Seurin** kanssa, mutta tämä jättäytyi ohjelmasta pois jo aikaisemmin. Tämän jälkeen teki-jäitiimissä oli hetkellisesti taustatoimittaja.

Viimeistä sanaa tehtiin kiireisellä aikataululla ja pitkillä työpäivillä. Tiistaisin päätettiin aihe, keskiviikkona pyrittiin varmistamaan haastateltavat ja torstaina ja perjantaina kirjoitettiin käsikirjoitus valmiiksi. Ohjelman suora lähetys kuvattiin perjantaina, ja lauantaina Kettumäki oli vielä tavoitettavissa jälkipyykin varalta.

– On haastava yhdistelmä tehdä ohjelmaa nopea-tempoisella valmistellulla suhteelliseen lyhyeen lähetysaikaan ja vielä suoraan lähetykseen.

Maanantait, jona tämänkin jutun haastattelu tehtiin, juontaja pystyi pitämään vapaana.

Suurin haaste Kettumäelle ohjelman tekijänä oli ajan puute: niin lähetykseen valmistautumisessa kuin suorassa lähetyksessä.

– Välillä saan palautetta siitä, miksi tätä tiettyä näkökulmaa ei käsitelty ohjelmassa. Monesti juuri se kysymys on ollut käsikirjoituksessa, ja jos keskustelu olisi mennyt sopivasti eteenpäin, se olisi otettu mukaan, mutta koska rytmi oli tällä kertaa tällainen, niin sitä ei käytetty.

Tästä nousee haastattelun aikana esimerkki, kun viereiseen pöytään Rytmissä tulee istumaan Kettumäen tuttu, Kirkon ulkomaanavun vaikuttamis-päällikkö **Tapio Laakso**. Kettumäki alkaa pian puhua hänen kanssaan Viimeisen sanan taannoisesta Gazan sotaa käsittelevästä jaksosta.

Samalla hän kertoo, että olisi halunnut käydä keskustelua siitä, kuinka esimerkiksi ihmisoikeusjärjestö Amnesty puhuu palestiinalaisten kohtelusta apartheidina. Kysymykseen ei kuitenkaan ehditty.

Mediakriitikoita oli vaikea löytää

Rosa Kettumäen mukaan toimittajat olivat innoissaan Viimeisestä sanasta ja tulivat mielellään vieraaksi ohjelmaan, mutta muista ammattikunnista oli vaikea löytää mediakriitikoita. Esimerkiksi monet tutkijat pelkäävät Kettumäen mukaan toimittajien kritisoimista julkisesti – enemmän kuin olisi tarpeen.

– Toimittajat ovat usein itsereflektiivisiä, ja jos media on epäonnistunut kollektiivisesti jonkin aiheen käsittelyssä, toimittajat ottavat sen aika avokäsiteltyä vastaan.

Osaltaan arkuus voi liittyä Kettumäen mukaan siihen, että mediakriittinen keskustelu suomalaisessa yhteiskunnassa on ohutta. Julkista keskustelua mediasta on hänen näkökulmastaan paljon aina viihdepodcasteja myöten, mutta nyansoidumpaa mediakriittistä keskustelua vähemmän.

Kettumäki harmitteleeekin mediakriitiikin alustojen vähäisyyttä. Tästä seurasi se, että jos hän Viimeisen sanan suorassa lähetyksessä ei ehtinyt esittää jotain kysymystä, henkilö ei välttämättä koskaan joutunut vastaamaan siihen julkisuudessa. Näissä tilanteissa Kettumäki soimasi itseään tavallista enemmän.

Toiveissa mediakriittinen podcast

Kun Vantaalla tapahtui huhtikuussa kouluampuminen, media selitti Kettumäen mukaan poikkeuksellisen paljon omaa toimintalogiikkaansa – muun muassa sitä, miksi nimiä ei julkaistu uutismediassa, vaikka ne kiersivät ympäri internetiä.

Kettumäen mukaan esimerkiksi televisiossa voisi miettiä enemmänkin sitä, miten juontajan alustuksessa tai ihmisten esittelyssä saataisiin kerrotua enemmän siitä, miksi juuri kyseinen ihminen on kutsuttu haastateltavaksi tai miksi tällä kertaa oli valittu juuri kyseinen näkökulma.

Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tutkijan titteliin vetoamisen sijaan kerrottaisiin, mitä aiheeseen liittyvää tämä on tutkinut, tai valiokunnan jäsenenä toimivaa politiikkaa haastatellessa kerrottaisiin, mikä valiokunnan merkitys asiassa on.

Tähän tarttumisen Kettumäki jättää toistaiseksi kollegoilleen. Syksyllä hän lähtee Helsingin Sanomain säätiön stipendiaattina New Yorkiin, jossa hän opiskelee yksivuotisen datajournalismin maisterintutkinnon Columbian yliopistossa.

Sillä aikaa hän toivoo, että joku pääsisi tekemään mediakriittistä podcastia. Etukäteen nauhoitettavassa, audiomuotoisessa ohjelmassa jäisi enemmän tilaa keskustelulle, eikä se olisi alistainen tv-ohjelman tiukalle rytmille.

– Silloin olisi tarpeeksi aikaa kysyä kysymysten ketju loppuun asti. Jotta päätoimittajaa voidaan vastuuttaa linjasta, se vaatii pitkän kysymysketjun, mutta televisio-ohjelma ei voi jäädä junnaamaan. ●

Tuomo Lappalainen on raportoinut politiikasta Suomen Kuvalehdessä viidellä vuosikymmenellä. Tänä keväänä hän jää eläkkeelle.

NIIN METSÄ VASTAA

OSALLISTUIN takavuosina muutaman kerran työehtosopimusneuvotteluihin Journalistiliiton neuvottelukunnassa. Päällimmäisenä on jäänyt mieleen, kuinka lujasti sopimuksen eteen joka kerta ponnisteltiin. Yhtään kiveä ei jätetty kääntämättä, jos vain oli pienikin mahdollisuus päästä maaliin.

Urheilussa puhuttaisiin yhteisestä tahtotilasta.

Muuten urheiluvertauokset sopivat sen sijaan tes-pöytään huonosti. Urheilussa toisen voitto on aina toisen häviö. Tasapelin mahdollisuutta ei kikkissa lajeissa edes tunneta.

Työmarkkinapolitiikka taas on kestäväällä pohjalla vain, jos molemmat osapuolet kokevat saavuttavansa neuvotteluissa jotakin.

Kliseisimmissä kauhutarinoissa ay-aktiivit kuvataan liipaisinherkiksi riidankylväjiksi, jotka vain odottavat seuraavaa tilaisuutta jäsenkunnan komentamiseksi lakkoon. Oma kokemukseni on toinen. Muistan lukemattomista yhteyksistä sen helpotuksen tunteen, joka syntyi, kun vaikeiden neuvottelujen päätteeksi oli saatu aikaan ratkaisu ja sille hyväksyntä. Vaikka lopputulos ei koskaan ollut täydellinen, se oli aina laajasti jaetun käsityksen mukaan parempi kuin raastava työtaistelu, joka ratkaisun hylkäämisestä olisi seurannut.

Saman vaikutelman olen saanut myös haastatelllessani monia ammattiliittojen johtajia. Siis juuri sitä joukkoa, jota sosiaalisen median syvässä päädyssä nykyisin niin mielellään kutsutaan halveksuvasti ”ay-mafiaksi”.

Viesti näissä haastatteluissa on lähes järjestään ollut sama: ay-liikkeen varsinainen ”liikeidea” on sopiminen. Työtaistelu on vain vihoviimeinen väline varsinaisen tavoitteen, sopimuksen, saavuttamiseksi.

”Pötypuhetta, katsokaa vaikka tämän kevään lakkoja”, kuulen jo vastaväitteen. Eivätkö ne juuri todista päinvastaista?

Ehkä vastaus löytyy vanhasta kansanviisaudesta.

Säätytalon hallitusneuvottelijat kuuntelivat keväällä vuosi sitten niin tarkalla korvalla elinkeinoelämän kuiskuttelijoita, että yksi kultainen sääntö unohtui. Niin metsä vastaa kuin sinne huudetaan.

Juuri siitä hallituksen ja ay-liikkeen viimeaikaisissa yhteenotoissa on pitkälti ollut kysymys. Ministerit ovat sekä sanoin että eritoten teoin joka käänteessä viestineet, etteivät he työmarkkinoita uudistaessaan pane juuri painoa työntekijäpuolen edunvalvojien mielipiteille. Näiden epätoivoinen ratkaisu on siinä tilanteessa ollut turvautuminen keinoon, joka ainakin huomataan.

Valitun toimintatavan viisaudesta voi toki olla montaa mieltä. Kovin kummoisia tuloksia silläkään ei ole saavutettu.

Julkisuudessa keskustelu lakoista on pyörinyt paljolti sen ympärillä, kuinka monta sataa miljoonaa ne ovat yrityksille ja kansantaloudelle maksaneet. Orpon hallitus ja sen taustavoimat ovat toisaalta laskeneet, että menetykset kannattaa sietää, sillä uudet ”joustavammat” työelämän pelisäännöt korvaavat aikanaan ne moninkertaisina.

Pahoin kuitenkin pelkään, että yhtälöstä on unohtunut yksi muuttuja, jonka tarkka numeerinen arviointi kieltämättä onkin vaikeaa.

Mikä tahansa inhimillinen kanssakäyminen on helppompaa, jos osapuolet luottavat toisiinsa ja kunnioittavat toisiaan. Neuvottelemineen – myöskään työmarkkinoilla – ei ole tässä poikkeus. Asiat voivat riidellä, kunhan ihmiset ovat ihmisiksi.

Nyt luottamus on koetuksella, ja sosiaalisen median synnyttämä kärjekäs keskustelukulttuuri rapauttaa sitä yhä pahemmin.

Neuvotella kuitenkin pitää. Seuraavan kerran jo ensi syksynä, kun monet työehtosopimukset ovat taas katkolla. Ja tietenkin myös paikallisesti työpaikoilla, koko ajan.

Viisas hallitus ymmärtäisi olla tarvelemättä ilma-
piiriä jo valmiiksi. Silläkin on hintansa. ●

**”VIISAS HALLITUS
YMMÄRTÄISI OLLA
TÄRVELEMÄTTÄ
ILMAPIIRIÄ
JO VALMIIKSI.”**

TIETOKIRJA VAATII ISON TARINAN

Tänä kesänä kustannustoimittaja Jarkko Jokelaisen työpöydällä ovat Juice Leskinen, Pedro Hietanen ja Vesterinen yhtyeineen.

TEKSTI TUUKKA TUOMASJUKKA KUVA UWA IDUOZEE

Kustannustoimittaja Jarkko
Jokelainen tekee etätöitä
Likelle New Yorkista käsin.

Suomessa kello lähestyy viittä iltapäivällä, mutta New Yorkissa se ei ole vielä aamukymmentä.

Yhdysvalloista etätöitä Suomeen tekevän **Jarkko Jokelaisen** tytär on lähtenyt kouluun reilua tuntia aiemmin, ja isä on aloittanut työpäivänsä.

53-vuotias Jokelainen on taustaltaan kulttuuritoimittaja, muusikko ja tietokirjailija. Viimeiset vuodet hän on työskennellyt Like-kirjakustantamossa kustannustoimittajana. Kun Like julkaisee musiikkia liippaavan tietokirjan, se kulkee lähes aina Jokelaisen mankelin läpi.

Loikkauksesta kirjojen pariin tulee tänä vuonna neljä vuotta, ja sitä ennen Jokelainen työskenteli *Helsingin Sanomissa* yhteensä 27 vuotta. Pestin loppuvaiheessa hän vaihtoi päivätyön säännölliseen freelanceriuteen, kun asui puolisonsa töiden takia viisi vuotta Lontoossa.

– Lontoon-keikka venyi niin pitkäksi, että jouduin irtisanoutumaan. Vaihtoehtona oli tulla takaisin kotitoimitukseen, mutta perheen tilanne ajoi oh.

Myös työt Likellä alkoivat Helsingissä, ennen kuin Jokelaisen puolison nykyinen asiantuntijatyö vei perheen New Yorkiin. Muutos-ta Yhdysvaltoihin on vajaa vuosi.

Nyt kirjojen tekeminen jatkuu etänä. Muutto ”ison veden taakse”, kuten Jokelainen itse kuvaa lähtöä, tarkoitti jälleen siirtymistä freelanceriksi työlainsäädännöllisistä syistä. Työn sisältö ja työyhteisö on pysynyt kuitenkin samana.

– Jos covidista jotain hyvää jäi niin se, ettei etätyöskentely ole enää kenellekään vierasta tai mahdollon ajatus. Aikaeroa lukuun

ottamatta ei ole suurta eroa siinä, kummalla puolella rapakkoa näitä hommia tekee.

Ura alkoi 13-vuotiaana

Jokelainen päätyi Likelle tehdessään kustantamolle kirjaa 1980-luvun rock-yhtye Smackista. Kansainvälisen läpimurron partaalla käyneestä, sittemmin kulttimaineeseen nousseesta suomalaisbändistä kertova kirja oli intohimoprojekti, joka syntyi työtunteja säästelemättä.

Kuolemaantuomitus laulu ilmestyi vuonna 2021.

Projektin myötä Jokelainen sai myös vihiä, että Likellä olisi tarve kustannustoimittajalle.

– Siinä vaiheessa, kun olin palauttanut käsikirjoituksen, sain kustantamosta hätäantyneen puhelinsoiton, että kustannustoimittajasi on vaihtanut muihin hommiin. Olin, että ei hätää, kyllä se kirja ulos saadaan.

– Silloin minulla välähti, että teillä ei siis ole kustannustoimittajaa, ja tarjouduin ottamaan edeltäjän pestin, koska olin juuri saanut kirjan valmiiksi ja tarvitsin hommia.

Tilaisuus teki varkaan. Jokelaisella oli takanaan yli 35 vuotta toimittajan töitä, ja vaihtelu kiinnost.

Jokelaisen pitkää uraa selittää se, että hän tuli alalle jo teininä.

Jokelaisen 13-vuotiaana perustaman, musiikkiin erikoistuneen *Subterranean Jungle* -pienlehden synnystä tuli tänä vuonna 40 vuotta. Sittemmin *Jungle*-nimeen vaihtanut lehti ilmestyi yhteensä 11 vuoden ajan ja 27 numeron verran.

Kun Jokelainen jätti *Hesarin*, hän sai ympärilleen Liken pienen, noin puolentusinan ihmisen

joukon. Koska väkeä on vähän, kaikki tekevät ”vähän kaikkea”.

Jokelaisen tehtäviin kuuluu myös uusien kirja projektien ideointia ja julkaisupäätösten tekemistä. Lisäksi hän osallistuu teosten markkinoimiseen ja haastattelee kirjailijoita tapahtumissa Suomessa.

– Mutta varsinainen työn ydin on toimitustyö, joka vie eniten aikaa.

Etätyö New Yorkista on onnistunut ongelmitta. Kun Jokelainen aloittaa työpäivänsä, ovat kollegat lopettelemassa päivän töitä. Jokelainen järjestää työpäivänsä niin, että palaverit ovat aamuisin: seitsemän ja kymmenen välillä New Yorkin aikaa eli kahden ja viiden välillä iltapäivällä Suomessa.

Ainoa huono puoli kuviossa on se, että aamulla herätessä sähköposti on täynnä Suomesta saapuneita viestejä.

– Siinä tulee välittömästi paniikki, että näihin pitää vastata heti aamutuimaan.

Toisaalta kustannustoimittajan työtä tukee se, että Jokelaisen työ sähköposti hiljenee noin puoliltapäivin New Yorkin aikaa. Silloin hän saa keskittyä käsikirjoitusten lukemiseen ja kommentoimiseen ilman häiriöitä.

Kommenttiraita laulaa

Jokelainen aloittaa uuden kirjan työstämisen pohtimalla kirjoittajan kanssa, mikä teoksessa olisi keskeistä. Tämä tapahtuu monesti jo ennen kuin hän on nähnyt käsikirjoitusta.

Tekstin ensimmäisen kokonaisen version Jokelainen saa käsiinsä ideaalitalanteessa noin vuosi ennen kirjan julkaisua. Tällöin hän tekee muokkauksia tekstin isoihin linjoihin: esimerkiksi myllää teoksen

JOKELAISEN PITKÄÄ URAA SELITTÄÄ SE, ETTÄ HÄN TULI ALALLE JO TEININÄ.

rakennetta ja kertoo, mitä kohtia kirjoittaja voisi syventää.

– Sen jälkeen kirjoittaja lähtee työstämään tekstiä suuntaviivojen mukaisesti, ja minä laitan kädet ristiin ja toivon, että jälki paranee entisestään.

Kun Jokelainen saa käsiinsä käsikirjoituksen toisen version, hän aloittaa yksityiskohtaisen työstämisen ja ”antaa kommenttiraidan laulaa”. Tällä kierroksella tulee mukaan myös kielenhuolto.

Tutulta kirjoittajalta käsikirjoitus voi saapua Jokelaiselle kireimmillään vain kuukausia ennen kirjan menemistä painoon. Hän korostaa, että tällaiset järjestelyt edellyttävät luottamusta kirjoittajaan – ja nopeaa toimitustyötä.

Siirtymää kustannustoimittajaksi on helpottanut Jokelaisen mukaan se, että *Helsingin Sanomissa* käytännössä kaikki editoivat kollegoiden juttuja. Kustantamossa editointikokemusta on tarvinnut etenkin kokemattomampien kirjailijoiden tekstejä hioessa.

– Aika surutta olen välillä joutunut kirjoittamaan joitakin käsikirjoituksia uusiksi.

Silppu jää pöydälle

Jos jokainen ihminen on **Veikko Lavin** mukaan laulun arvoinen, kuuka sitten on sen arvoinen, että Like tekee hänestä musiikkietokirjan?

Jokelainen korostaa tarinoita. Niiden kertymistä varten kohteella taas pitää olla takanaan tarpeeksi kilometrejä.

Jotain kertoo se, että kesällä Jokelaisella on työpöydällään **Juice Leskistä**, **Pedro Hietasta** ja Vesterinen yhtyeineen -kokoontuloa käsittelevät kirjat.

– Jos puhutaan musiikkikirjoista, niin meille tarjotaan paljon esimerkiksi sellaisia tekstejä, joissa iskelmäbändeissä soittanut rivimuusikko päättää vanhoilla vuosillaan kertoa elämästään. Mutta kun se on silppua eikä

JARKKO JOKELAISEN VINKIT HYVÄÄN TIETOKIRJAAN

1. Heittäydy ylen määrin. Jokelainen teki *Kuolemaan-tuomitun laulu* -kirjaansa yli sata haastattelua. ”Tee ihan liikaa töitä, jopa niin paljon, että voit olla varma, että et ikinä pääse tuntipalkoille. Se ei ole hirveän kustannustehokasta, mutta hyvän kirjan kannalta se on keskeistä. Suomessa on niin pienet markkinat, että kirjoja joutuu usein tekemään omaan piikkiin.”

2. Kerää aiheesta kaikki mahdollinen materiaali, mutta käytä siitä vain olennainen. Kirjoituspöydälle saa jäädä hyvinkin suuria määriä ylimääräistä tekstiä. Varaa aikaa aineiston käsittelyyn ja kirjoittamiseen, ettei lopputuloksesta tule tilkkutäkkiä.

3. Jos usea haastateltava kertoo saman tarinan, ko-keile luoda niin sanottu Tupu–Hupu–Lupu-keskustelu: yksi aloittaa kertomuksen, toinen jatkaa ja kolmas jatkaa siitä, mihin edellinen jäi. ●

mukana ole iso tarinaa, käsikirjoitus jää pöydälle.

Jokelaisen mukaan bändin suosio ei korreloi sen kanssa, miten hyvän tai menestyksekkään kirjan siitä saa. Esimerkiksi pienempien kansanjoukkojen suomalaisilla metalliyhtyeillä – kuten Swallow the Sunilla tai Sentence-dillä – on intohimoinen fanikaarti, ja niistä tehdyt kirjat ovat menestyneet hyvin.

Sitä Jokelainen harmittelee, että 1980-luvulla musiikkipiirien vieroksumasta suomalaisesta Bgart Co. -yhtyeestä tekeillä oleva tietokirja päätyi kilpailijalle. Tarina on hänen mukaansa poikkeuksellinen ja kertomatta.

– Sen olisin ottanut meille kiljuen.

Deadline kahden vuoden päästä

Siirtymä toimittajasta kustannustoimittajaksi on tarkoittanut Jokelaiselle rytmien muutosta.

Toimittajan työssä deadline tuli vastaan jatkuvasti, mutta kustannustoimittajana se voi olla parhaimmillaan vasta kahden vuoden päästä.

– Työn määrä ei välttämättä ole yhtään vähäisempi, mutta sitä pystyy jaottelemaan eri tavalla.

Projekteja on toki useita samaan aikaan. Tällä hetkellä Jokelainen arvioi pyörittävänsä kuutta eri kirjaa, jotka ovat eri vaiheissa.

– Viimeisen kuukauden aikana on ollut yksi päivä, jolloin tein kuusitoista tuntia hommia. Välillä se on sellaista.

Tulevaisuudessa Jokelainen haluaisi kokeilla siipiään myös kääntämisessä. *Kirjoituksia Kellarista* -musiikkilehti julkaisi vastikään Jokelaisen käännöksen amerikkalaisessa Cramps-rockyhtyeessä soitaneen suomensukuisen **Miriam Linnan** kirjoittamasta tekstistä.

– Toivoisin, että sitä pääsisin jossain vaiheessa tekemään enemmän. ●

Heini Kilpamäki löysi juttuaiheen arkisen työmatkan varrelta.

ASIALLISESTI ASUNNOTTOMUUDESTA

Asunnottoman naisen elämäntarinasta tuli Iltalehden lukijoiden suosikki. Jutun tekemistä leimasivat lukuisat eettiset kysymykset, joita ratkotaan myös myöhemmin ilmestyvässä tietokirjassa.

TEKSTI HEINI KILPAMÄKI KUVA NELLI LAPINTIE

Heini Kilpamäki on Iltalehden kotimaan toimittaja, FM ja tietokirjailija. Hän kirjoittaa tällä hetkellä tietokirjaa nimeltä Aseman nainen.

Olin nähnyt saman naisen vuosien kuluessa useita kertoja Helsingin päärautatieasemalla. Ehkä havahduttavin kerta oli erään iltavuoron jälkeen, kun kuljin aseman kautta kotiin noin puolenyön aikaan. Nainen istui ratapihalla tavaroineen päivineen. Hän oli verhoutunut kokonaan takkiinsa, vetänyt sen pänsä yli.

Oli tammikuu, ja Lux Helsinki houkutteli jälleen väkimassoja ulkoilemaan valoteosten ääreen. Pakkaselle kiristynvä nollakeli oli täydellinen talviulkoluun, mutta ei talviyöpymiseen, varsinkaan riittä-mättömissä varusteissa.

Parin vuoden ajan mietin aina naisen nähdessäni, kuka hän on ja miten on päätynyt steissille, jossa hän ilmiselvästi eleli.

Täydellinen henkilötarina, eikö?

Toimittajana jätin asian ensin sikseen. Ajattelin, että asunnottoman henkilön haastattelussa on monta eettistä pulmaa. Suurimmat kysymykset liittyvät siihen, onko haastateltava niin sanotusti ”haastattelukunnossa”.

Hyvään journalistiseen tapaan ei kuulu haastatella päihtynyttä, mutta ei myöskään henkilöä, joka kamppailee vakavan psyykkisen sairauden kanssa.

Ajattelen, etteivät haastatellun mielenterveysongelmat automaattisesti estä haastattelua. Jokaisessa tapauksessa on kuitenkin otettava huomioon henkilön mielen haavoittuvuus.

Se pitää huomioida myös totuuskysymyksiä mie-tittäessä. Jos henkilö sairastaa esimerkiksi skitsofreniaa, on hyvä kysyä, mikä hänen kertomastaan on totta, mikä harhaa.

Lisäksi kyseinen asunnoton henkilö asui julkisessa, jutussa nimettävässä paikassa, joten hänet saattoi tunnistaa ja hänen anonymiteettinsä oli normaalia kapeampi.

Kuinka paljon tällaisen henkilön elämää voidaan avata, jotta hänen elämisensä ei kävisi entistä turvattommaksi? Onko oikein kertoa esimerkiksi hänen päivärutiineistaan?

Vaikkapa sitä, missä hän säilyttää rahaa, ei missään nimessä ole ok paljastaa. Saati sitä, missä hän nukkuu, ettei hän tule häirityksi.

Paljastava yksityiskohta

Kerran kuljin jälleen naisen ohi. Hän luki paksua kirjaa ja oli noin teoksen puolivälissä.

Havahduin. Naisella piti olla keskittymiskykyä, jotta lukeminen onnistuu. Kirjoja paljon lukevana minua kiinnosti, mikä kirja oli noin mielenkiintoinen.

Kun aseman järjestyksenvalvojat kertoivat naisesta hyvää, uskaltauduin juttusille. Kysyin, mitä kirjaa hän luki.

Samalla paljastui lisää naisesta itsestään. Hänen nimensä on Sari, ja hän oli tuolloin 53-vuotias. Hän oli elellyt rautatieasemalla ja muissa ei-vakituisissa majapaikoissa kahdeksan vuotta.

Rahatilanteen salliessa hän oli kulkenut myös laivoilla ja hotelleissa.

Keskustelumme aikana tulin vakuuttuneeksi siitä, että Sari osaa kuvata elämäänsä steissillä jäsennellysti, rauhallisesti ja todenmukaisesti. Kuten haastattelussa pitää.

Keskustelun jälkeen meillä oli ajatuksen tasolla sopimus, että juttu tehdään. Esihenkilöni hyväksyi jutun tekemisen, ja ryhdyin tuumasta toimeen.

Onko tämä sosiaalipornoa?

Kun pyörittelin, millä tavalla käsittelisin Saria ja hänen tarinaansa, mielessäni oli pelko sosiaalipornon tuottamisesta.

Jutun olisi voinut tehdä monella tavalla. Tekstiin olisi voinut tuoda melko groteskeja yksityiskohtia, mutta päätin jättää sellaiset pois, jos asia ei ollut kokonaisuuden kannalta oleellinen tai jos viesti oli käynyt muutenkin jo selväksi.

Suomalaisessa lehdistössä on viime vuosina nähty aika erikoisiakin tapoja kuvata yhteiskunnan heikko-osaisia. Heitä on mielestäni jopa eksotisoitu, kuten Ullanlinnan Arskan tapauksessa.

Kun Arska kuoli, suuret mediat kutsuivat häntä

SARI OSAA KERTOAA, MILLAISTA ASUNNOTTOMUUS ON 2020-LUVUN SUOMESSA.

rennosti ” puliukoksi” ja tekivät juttuja vauraan Ullanlinnan asukkaiden kokemasta surusta.

Arskasta tuli maskotti. Ja kyllä, olen tietoinen, että tällä kuvaamisen tavalla on pitkät, jopa viihdyttävyyteen tähtäävät juuret suomalaisessa kulttuurissa.

Minun juttuni varsinaisen punainen lanka oli sen yhteiskunnallinen näkökulma. Mielestäni juttu piti tehdä siksi, että ääneen pääsee ihminen, joka usein vain hautautuu tilastoihin.

Hänen puolestaan puhuvat usein viranomaiset ja asiantuntijat. Nyt hän sai puhua itse.

Sari on jatkuvasti ympäristöään tarkkailevana henkilönä erinomainen aikalaiskertoja. Hän osaa kertoa, millaista asunnottomuus on 2020-luvun Suomessa.

Tapasimme Sarin valokuvaaja **Atte Kajovan** kanssa kolme kertaa. Kaksi kertaa rautatieasemalla ja keran hänen kutsumanaan hotellissa. Sovimme Kajovan kanssa, että pyrimme sekä tekstissä että kuvassa dokumentaariseen tyyliin. Kerromme, mitä näemme.

Koko leipäteksti on reportaasikuvausta ja Sarin kertomaa. Tietysti tarkastin asioita myös virallisista papereista. Asiantuntijoita kuullaan kainalolutussa.

Vailla vakinaista asuntoa ry:n etsivän työn Yökii-täjä-yksikön työntekijät luonnehtivat Saria juttuun hänen luvallaan.

Jalkautumaan!

Juttuprosessi oli melko vaativa. Siihen kuului paljon jalkautumista. Toki päärautatieasema oli Almatalon lähistöllä ja työmatkani varrella.

Sarille ei voinut aina soittaa. Kännykän akku saattoi olla tyhjä, koska hän ei ollut päässyt lataamaan sitä. Tai numero oli muuttunut. Sarin elämään liittyviä virallisia asiakirjoja oli hukassa, sillä asunnoton ihminen on omaisuusineen aina ryöstäjien armoilla.

En voinut laittaa Sarille juttua tarkastukseen meilitse, joten printtasin tekstin ja vein sen hänelle. Sari luki tekstin ja ilmoitti tekstiviestillä ne kohdat, joihin toivoi muutoksia.

Valokuvia ja videota ottaessa sovimme Sarin kanssa, ettei häntä kuvata suoraan edestä. Se oli hänen toiveensa, jota lupasimme noudattaa.

Sarista päätettiin kirjoittaa vain etunimellä.

Kiitoksia sato

Jutun vastaanotto oli hyvä. Artikkelin julkaistiin *Ilta-lehden* Plus-palvelussa maksumuurin takana, ja se toi erittäin paljon tilauksia.

Minua kiiteltiin sensitiivisestä tavasta käsitellä Sarin elämää. Kiittäjinä olivat niin lukijat kuin kollegatkin.

Julkisissa kiitoksissa toimituksen johto painotti sitä, että olin onnistunut luomaan haastateltavaan luottamussuhteen. Koen, että osaan toimittajana rakentaa sellaisen haastateltaviini taitavasti. Tässä työssä on mielestäni välttämätöntä, että osaa katsoa ihmistä monesta kulmasta.

On tärkeää antaa haastateltavalle tunnustusta arvokkaana ihmisenä, vaikka toimittajana olenkin jutun lopullinen pomo. Voin samalla arvostaa häntä ja kertoa jutussa myös hänen kannaltaan epäkiitollisia asioita.

On vaikeaa sanoa, miksi Sari halusi luottaa juuri minuun. Toimittajakunnassa jos missä on monia muitakin sosiaalisesti lahjakkaita tyyppejä, ja moni muukin oli haastattelua pyytänyt.

Voi olla, että koska vilpittömästi olin kiinnostunut hänen lukemastaan kirjasta ja hänen ajatuksistaan, olin heti tutumpi. Mutta näitähän ei voi laskelmoida.

Kohti kirjaa

Jännitin, miten suuri julkisuus vaikuttaisi Sariin. Hänen mukaansa siitä ei koitunut hänelle ongelmia.

Jutun teon jälkeen jäin seuraamaan Sarin elämää steissillä. Ohi kulkiessani kysyin kuulumiset, ja hän kertoi lisää elämästään.

Samalla kuulin Sarin kavereiden kuulumisia ja tapasin heitä. Paljastui omanlaisensa heimo, joka näkee yhteiskunnan eri tavalla kuin päivätyössä oleva. Tähän ryhmään kohdistuu tällä hetkellä monia yhteiskunnallisia muutoksia.

Minua kiehoi satavuotias kansallinen maamerkki, joka on kuin palatsi. Päärautatieaseman läpi kulkee päivittäin satojatuhansia ihmisiä, kuka minnekin. Asemalla ovat edustettuina kaikki Suomen yhteiskuntaluokat.

Steissin arki alkoi hahmottua kokonaisuutena, joka vaati lisää perehtymistä.

Ehdotin Sarille, että kirjoittaisin kirjan hänestä ja steissistä. Hän piti sitä hyvänä ideana.

Tätä kirjoittaessani olen kirjoitusvapaalla *Ilta-lehden* toimittajan työstä. Solmimme kustannussopimuksen kirjasta Into Kustannuksen kanssa. Taloudellisesti hanketta rahoittaa Jokes. Suuret kiitokset kuuluvat myös työnantajalleni siitä, että minun oli mahdollista saada kirjoitusvapaata.

Kirja nimeltä *Aseman nainen* ilmestyy vuonna 2025. ●

Mehiläpöytäseuran puolesta ja Aikuisen puolesta... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole...

Näin työntekijät... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole...

Ennen pöytäseuran... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole...

Sarilla työntekijä... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole...

Ennen pöytäseuran... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole...

SUNNUNTOMUOTO Sari, 53, on elänyt Helsingin päärautatieasemalla yli kahdeksan vuotta. Nyt hän kertoo, mikä hänet elämäntapahtuma ja miksi suora väliä hienossa hotellihuoneessa.

Rautatieaseman AINEN

Ennen pöytäseuran...

Sarilla työntekijä...

Ennen pöytäseuran...

Sarilla työntekijä...

Ennen pöytäseuran...

Tänään lauantai... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole...

Ennen pöytäseuran... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole...

Sarilla työntekijä... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole...

Ennen pöytäseuran... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole...

Sarilla työntekijä... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole...

"Hän on oman tiensä kulkija"

Sari on yksi Suomen... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole...

Sari on yksi Suomen... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole... Kukaan ei ole...

Ennen pöytäseuran...

Sarilla työntekijä...

Ennen pöytäseuran...

Sarilla työntekijä...

Ennen pöytäseuran...

Sari on yksi Suomen...

Eeva Ristikot ilmestyi kauppojen hyllyihin ja ratkojen pöydille maaliskuussa.

UUDEN AJAN RISTIKKO

Vaaleanpunaisessa ristikkolehdestä hylättiin piirroskuvitukset ja pyyhittiin yli vitsikkäät vihjeet.

TEKSTI TIJU POHJOLAINEN KUVAT PEKKA HOLMSTRÖM

Viime syksynä A-lehdissä tutkittiin kotimaisista ristikkomarkkinaa ja selviteltiin, olisiko lehtihylyssä tilaa uudelle tuotteelle. Ja jos olisi, niin minkälaiselle. Se Kulosaareissa tiedettiin, että viimeisen vuosikymmenen aikana ristikkolehden myynti on kasvanut 25 prosenttia. Vuonna 2023 se kasvoi peräti kymmenellä prosentilla.

– Meillä tunnustettiin erityisesti kaksi keskeistä ristikkontekijäryhmää, sanoo *Eevan* päätoimittaja **Mari Paalosalo-Jussinmäki**.

– Yli nelikymmenvuotiaat satunnaisratkojat ostavat ristikoita esimerkiksi lomalle mukaan, mutta eivät varsinaisesti kiinnity tietyyn lehteen. Toinen ryhmä muodostuu yli kuusikymppisistä naisista, jotka ratkovat tehtäviä tiiviisti, mutta hankkivat lehden irtonumerohyllystä sattumanvaraisesti.

Paikoilleen jämähdys

Ja mitä irtonumerohyllyssä on tarjolla ristisanatehtävien ystäville? Hyvin samannäköisiä painotuotteita kuin jo viime vuosituhanella. Kilpailevien tuotteiden ulkonäkö ei järin toisistaan poikkea. Väreissä käytetään reippaasti päävärejä, kuvituksissa yhtä roimasti

samankaltaisia piirroskuvia, ja kansiteksteissä painotetaan useimmin tehtävien hauskuutta ja helppoutta.

– Monikaan lehti ei ole visuaalisesti kaunis. Ne eivät näytä olevan tämän ajan tuotteita lainkaan, Paalosalo-Jussinmäki toteaa.

Häntä vaikuttaa tympivän eritoten ristikkolehden huumori. Kenen mielestä lopulta on vitsikkäitä, että piirros kuvaa naista kaulin kädessä ja ratkaisuksi muodostuu sana vaimo?

Ei ainakaan *Eevan* ristikkotiimin mielestä. Se linjasi, ettei uuteen ristikkolehden tule vitsejä eikä ruudukoiden sisään lainkaan piirroskuvia. Uutta ristikkolehteä suunnitelleeseen tiimiin kuuluivat konseptin kehittäneet **Kristiina Tuormaa** ulkopuolisena konsulttina ja A-lehdistä **Emmi Nissi**. Kehittämistyössä oli mukana alusta alkaen myös naisten median johtava AD **Reetta Röynä**.

Alipalvelut naiset

Maaliskuussa kauppojen hyllylle ilmestyi vaaleanpunainen *Eeva Ristikot*, jonka kerrottiin olevan aivan uudenlainen ristikkolehti. Kannessa ovat mustavalkoisin valokuvin niin **Minna Canth** kuin Abban **Agneha** ja **Frida, Satu**

Rämö ja **Maija Vilkkumaakin**. Kansiteksteissä lehti lupaa vain uusia tehtäviä ja kiinnittää sisällön kirjallisuuteen, elokuvaan, televisioon, taiteeseen, muotiin ja musiikkiin. Aiheiden ajankohtaisuudesta implikoivat kannessa viilahtavat Instagramin, neulootikon tahi viisuhuman kaltaiset sanat.

Lienee selvää, että *Eeva*-brändin alla ilmestynyt, 44-sivuinen lehti on suunnattu yli nelikymppiselle naiselle, joka lukee paljon, osallistuu kulttuuritapahtumiin ja seuraa uutisia.

Häntä varten konseptin kehittäjät olivat vieneet lehden suunnitelmat pitkälle. Tarkka konsepti sisälsi listauksia aihepiireistä, joita ristikoiden haluttiin käsittelevän, luetteloita tehtävyytyypeistä ja konkreettisia aiheita, joita lehteen tuli sisällyttää.

Tapa tehdä ristikkolehteä oli sangen aikakauslehtimäinen.

Kun aukeamankokoiseen ristikkoon haluttiin aiheeksi **Alma Pöysti**, laadittiin ristikkontekijöille jopa listauksia sanoista, joita tehtäviin toivottiin.

Piirroksuvia tehtäviin ei haluttu. Hyvinkin figuratiivisia piirroksia lehdestä löytyy, mutta vain ruudukoiden ulkopuolelta. Myös

DEKKAREITA, DESIGNIA JA INSTAGRAMIN SUOSIKKIKOIRA.

lehden estetiikka viestii päätoimittajan ajatusta siitä, ettei ratkijan tarvitse pelätä setähumoria tai kaksimielisiä vitsejä.

Fonttia myöten

Sanalistat ja millintarkka konsepti toimitettiin Sanaris Oy:lle, joka toteutti tehtäväsissällöt. Tehtävät otti laatiakseen **Erkki Vuokila**.

– Eevan ristikkolehti oli meille ainutlaatuinen toimeksianto, hän kertoo.

– Siinä oli jo tehty tutkimusta, tiedettiin konsepti ja kohderyhmä. Ennakkotyöt oli tehty harvinaisen huolellisesti. Aineisto oli koottu niin, että se oli samaan aikaan monipuolinen ja ajankohtainen.

Yleensä Vuokila laatii tehtävät ja kuvituksesta vastaa **Heli Kärk-**

käinen. Nyt työnjako oli hieman toisenlainen, kun kuvamateriaali tuli asiakkaalta. Kun ei piirroskuvia ollut käytössä, Kärkkäinen teki tekstit ruutujen sisään, tarkasti määriteltujen ohjeiden mukaan.

– Ei ole lainkaan tavallista, että saamme tilaajalta kokonaisuuteen liittyvän kuvamateriaalin. Nyt saimme jopa kirjasintyyppin päätetynä, Vuokila sanoo ja naurahtaa.

– Toki lehdessä on kohtia, joissa olisi ollut tilaa hyvälle piirroksille. Kun saimme valmiita sanoja ja aiheita, joita tietyille sivulle tuli sijoittaa, vastaan tuli myös tiukkoja paikkoja, kun mitään ei voinut nipistää pois.

Ristikontekijää ilahdutti aihepiiri:

– Olen itsekin kova kulttuurin

kuluttaja. Esimerkiksi Alma Pöysti -ristikon laatiminen oli mukava haaste. Siinä oli hyvä, aukeaman tila, selkeä, aktueli aihe ja lauseet, jotka kulkevat halki ristikon. Sellaista on mukava tehdä. Lauseet tekevät kokonaisuudesta harmonisen, mutta eivät sido muuta sanastoa liikaa, Vuokila muistelee alkuvuoden projektia.

Voi, miten nätti

Eeva Ristikot ei ole ainoa A-lehtien kustantama ristikkolehti. *ApuRistikot* ilmestyy kerran kuussa.

Kerran ilmestyneen *Eeva Ristikot* -lehden tavoite on ajan mittaan kasvaa yhtä suureksi.

Lehti on yhä myyntipisteissä, joten tarkkoja myyntilukuja ei vielä ole. Mutta palautetta tekijät ovat ehtineet jo saada.

Verkossa toteutetun palautekyselyn vastaajista yli puolet on ilmaissut ostavansa ristikkolehden varmasti uudestaankin, 25 prosenttia melko todennäköisesti.

– Suorasanaista palautetta on tullut lehden kauneudesta. Vaikeustasosta on oltu useampaa mieltä, päätoimittaja kertoo.

– On ratkoja, joiden mielestä lehden taso on juuri sopiva, toisten mielestä taso on ollut aavistuksen liian vaikea.

Mikäli lehti toteutetaan uudemman kerran, uumoilee Mari Paalosalo-Jussinmäki, että vaikeustasoa saatetaan hieman laskea. Kokeneena ristikonratkojana hän itsekin pitää tasoa joissain kohdin hieman vaikeana.

Kyse on ajanvietteestä, joka lisää tietoa.

– Me toteutimme aikakauslehtimäisen ristikkolehden, Paalosalo-Jussinmäki summaa.

– Toiveena oli, että jokainen tehtävä kertoo jotain uutta tai synnyttää oivalluksen. Samalla, kun ratkoja täyttää Maija Vilkkumaa -aiheista ristikkoa, hän saattaa saada myös uutta tietoa laulajasta. ●

Honkonen unelmoi jutusta, jossa mediaomistajat avautuvat

TEKSTI VALTTERI PARIKKA

JOURNALISTIN päätoimittajaksi ja Journalistiliiton viestintäyksikön esihenkilöksi valittiin maaliskuussa yhteiskuntatieteiden maisteri **Marja Honkonen**. Lööppi kysyi Honkoselta ajankohtaisia kysymyksiä.

Mikä on mielestäsi Journalisti-lehden tärkein tehtävä? Journalistin tärkein tehtävä on toimia media-alan yhteisenä keskustelupaikkana. Tehtävämme on tarjota mahdollisuus olla yhteydessä kollegoihin, vaikkei fyysisesti heitä tapaisi. Hyvin tässä onnistuttiin esimerkiksi tuoreimmassa lehdessä, jossa toimittaja **Jukka Vuorio** kertoi muutostaan Helsingistä Alajärvelle ja siitä, miten se muutti hänen suhtautumistaan paikallislehtiin. Tärkeää on nostaa esiin myös alan epäkohtia.

Onko nyt alkaneella päätoimittajakaudellasi luvassa linjanmuutoksia? Kovin suuria linjamuutoksia ei ole luvassa. Tällaisessa lehtihaastattelussa voi kuulostaa vähän ankealta, mutta aluksi aion keskittyä toimitusprosessien uudistamiseen, kuten uuden toimitusjärjestelmän käyttöönottoon. Edeltäjäni teki lehteä todella kunnianhimoisella ja tinkimättömällä otteella, ja sitä työtä aion jatkaa.

Niin, edeltäjäsi Maria Petterssonin tekijänoikeuskohu oli ehkä kinkkisin mahdollinen testi Journalistille. Miten tapauksen uutisointi mielestäsi sujui omissa lehdessä? Kuten sanoit, tällaiset omaan toimitukseen kohdistuvat tapaukset ovat niitä kaikkein vaikeimpia. Koen itse, että uutisointi olisi voinut mennä paremminkin, ja se ei ole kenenkään yksittäisen tekijän syy. Meidän olisi pitänyt pystyä tarttumaan aiheeseen aiemmin, se on keskeisin asia.

Millainen olisi unelmien lehtijuttu Journalistissa, jos kaikki olisi mahdollista? Olemme itse asiassa suunnitelleetkin sellaista juttua, jossa kysyttäisiin mediaomistajien aidot näkemykset siitä, mihin suuntaan suomalaista journalismia pitää viedä ja mitkä ovat heidän motiivinsa median omistamiseen. Haluaisin myös kuulla, miltä heidän mielestään näyttää journalismin tulevaisuus. Mutta harmillisesti omistajat eivät useinkaan hirveän avoimesti kerro näkemyksiään.

Olet entinen Jyväskylän ylioppilaslehden Jylkkärin päätoimittaja. Onko ylioppilaslehdillä tulevaisuutta 50 vuoden päästä? Toivon ja haluan uskoa, että on. Nythän tilanne näyttää aika synkältä, kun monessa ylioppilaskunnassa pohditaan, ovatko lehdet sellainen asia, johon rahaa halutaan käyttää. Siksi ajattelen, että ylioppilaslehtien olisi ehkä etsittävä muitakin rahoituskanavia, esimerkiksi säätiois-tä, koska mainosrahaa tuskin enempää saa. Mikään muu media ei pysty siihen, mihin ylioppilaslehdet pystyvät.

Mitä ihmettä oikein tapahtui, kun Journalistissa kerrottiin toimittajien puoluekanta-kyselystä, joka ei ikinä toteutunut? Olimme kyselystä todella innostuneita, mutta kävi ilmi, ettei sille suunniteltu toteutustapa ollutkaan tietosuojaan kannalta mahdollinen. Kaikille avoin kysely olisi ollut epäluotettava.

Eli syy ei ollut se, että tulenaraksi tiedetystä aiheesta vetäydyttiin vähin äänin? Ei ollut. Näen edelleen ihan hedelmällisenä sen, jos toimittajien arvoja ja asenteita saataisiin selvitettyä hyvin toteutetulla kyselyllä.

Jos menet journalistiporukassa baariin, mistä puhutte? Aika usein puhutaan siitä, millaisia huolia kussakin työyhteisössä on ja mitkä asiat missäkin estävät journalistista työtä. Ja tietysti ammattilliset juorutkin kiinnostavat!

Entä miten rentoudut silloin, kun journalismi tulee korvista ulos? Katson paljon leffoja ja tv-sarjoja. Greyn anatomia ja Yellowstone ovat nyt kesken. Sitten harrastan tanssillista voimistelua ja kansanmusiikkia, jotka ovat erinomaista vastapainoa journalismille. ●

* . CX61 *

HUOPAAJA

OSA 20: *Sisäistä turvallisuutta ja empatiaa*

SUOMESSA ON YLI 300 000 METSÄSTYKSEN HARRASTAJAA JA 440 000 ASELUVAN HALTIJAA.
HURJIIN LUKUIHIN NÄHDEN SUOMESSA TAPAHTUU AMPUMARIKOKSIA
MELKO VÄHÄN, SILLÄ...

**Onneksi päättäjiemme
esimerkillinen roolimalli,
aselainsäädäntö sekä
vastuulliset aseiden käyttäjät
takaavat sen, ettei...**

**Onneksi kansalaisten
kyky empatiaan ja
hyvään käytökseen sekä
luottamus toisia kansalaisia
kohtaan estävät sen,
ettei...**

...kukaan saa
päähensä ryhtyä
esimerkiksi
ammuskelemaan
lähijunissa...

...joku keksi hakea
yläkerrasta pyssyä
ja ampua homoa
päähän...

.....kukaan käy riidan päätteeksi
noutamassa kännipäissään
asetta, osoittele aseella paikalla
olevia tai ammuskele
edes maahan.

...suusta päästellä
jatkuvasti väkivaltaan
kiihottavaa retoriikkaa...

...halveksita tärkeitä
kansanvallan
instituutioita...

...tai nöyryytetä
muuta sosiaalisessa
mediassa.

P.S. Nimimerkki "Kansalainen pihalla" kysyy, voisiko olla mahdollista, että sellaiset ihmiset, jotka eivät kykene empatiaan tai vastuullisuuteen aseiden kanssa, eivät ole kypsiä päättämään asioistamme?